

STUDIECENTRUM RECHTSPLEGING
TRAINING AND STUDY CENTRE FOR THE JUDICIARY

De SSR Zesdaagse 2013

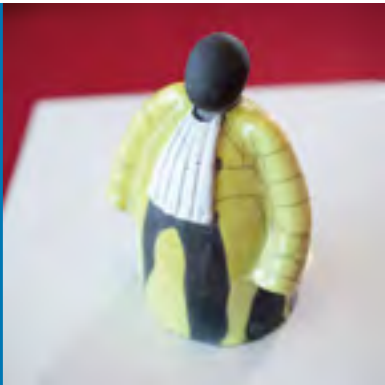
Een collegetour rond het rechterlijk oordeel

Inhoudsopgave

Doenken Voorwoord door Rosa Jansen	4
Ronde 1, 15 januari 2013 Amsterdam 'Samen knopen doorhakken' moeilijk	7
Ronde 2, 29 januari 2013 Den Bosch Heeft meervoudige kamer altijd meerwaarde?	11
Ronde 3, 7 februari 2013 Rotterdam Rechtspraak als leerschool: Logos & Pathos	15
Ronde 4, 25 februari 2013 Utrecht Regie-dilemma's bij verhouding rechter en partijen	19
Ronde 5, 5 maart 2013 Zwolle Strafrechters en gerechtsbesturen: bezint eer ge begint!	23
Ronde 6, 25 maart 2013 Den Haag Hoe actief mogen rechters op zoek gaan naar de waarheid?	27
"Een goed magistraat is interactief, dynamisch en gedifferentieerd" Een interview met Frank Flerackers	31
Slotdag, 26 mei 2013 Utrecht Zesdaagse brengt wetenschap en rechtspraak bij elkaar	35
Reacties deelnemers	38

Doenken

De Zesdaagse, die SSR begin 2013 organiseerde, is een succes gebleken.

Dat deze collegetour een wedstrijdelement zou moeten krijgen leek me essentieel toen we bij SSR de beslissing namen om de Zesdaagse te organiseren. Een competitie om het spannend te maken en een wat ludieke vorm voor een urgente zaak: het realiseren van een combi van wetenschap en rechtspraak rondom 'het rechterlijk oordeel'.

Met de Zesdaagse wilden we een vertaalslag maken van uit wetenschappelijk onderzoek beschikbare kennis naar praktische vaardigheden. De hoogleraren uit ons hooglerarennetwerk en hun zelfgekozen 'duo-partners', die de bijeenkomsten steeds samen inhoudelijk verzorgden, brachten wetenschap en rechtspraak dicht bij elkaar. Ze kregen het publiek in de benen. Samen met de aanwezige magistraten en medewerkers uit de Rechtspraak en het Openbaar Ministerie, advocaten en andere juristen uit het hele land verdiepten zij zich in vele, vaak nieuwe, facetten van rechterlijke oordeelsvorming. Meer en minder bekende valkuilen bij het nemen van beslissingen kwamen daarbij boven tafel.

“Het is in één oogopslag duidelijk wat de meest effectieve manier van leren is: zelf aan de bak gaan en ervaren hoe je kennis moet transformeren tot professionaliteit.”

Daarin is de collegetour, bestaande uit zes bijeenkomsten, steeds op een andere plaats, en een ‘grande finale’ (de Zevende Dag) in Utrecht, de thuisbasis van SSR, ruimschoots geslaagd. Ik zou zeggen: “Wordt in 2014 met geactualiseerde thema’s herhaald!”

Rosa Jansen, voorzitter College van Bestuur SSR

Door de formule van Doenken (Denken & Doen) werden kennisoverdracht en kennistoepassing nauw aan elkaar gekoppeld. Dat was natuurlijk niet zomaar een gokje. Kijk maar naar de leerpiramide van Bales. Uit het onderzoek van Bales blijkt dat het leereffect groter wordt naarmate de deelnemers actiever bij het leren betrokken worden en meer zintuigen moeten gebruiken. Van praktijkoefening en zelf doceren leren mensen het meest. De meest effectieve manier van leren is: zelf aan de bak gaan en ervaren hoe je kennis moet transformeren tot professionaliteit.

P.s. Hebt u de Zesdaagse 2013 om een of andere reden gemist? Jammer! Maar bij wijze van ‘Gebeuren gemist’ treft u op de volgende pagina’s een journalistiek verslag van alle rondes aan. De bijgevoegde kaders informeren u over de inhoudelijke thema’s die aan de orde kwamen en bieden tevens een kleine leeswijzer.

Ronde 1, 15 januari 2013 Amsterdam

'Samen knopen doorhakken' moeilijk

Sprekers:

Eddy Bauw,
hoogleraar Rechtspleging

Bart Jan van Ettehoven,
hoogleraar staats- en bestuursrecht
Universiteit van Amsterdam.

‘Samen knopen doorhakken’ moeilijk

Met meerdere rechters gezamenlijk een beslissing nemen en deze motiveren is geen sinecure. Valkuilen als ‘oppervlakkigheid in argumentatie’ of té grote sprongen in de redenering zijn reële gevaren op het pad van het rechterlijk oordeel.

Eddy Bauw en zijn collega Bart Jan van Ettehoven vertelden over de nieuwste resultaten uit wetenschappelijke onderzoeken naar rechterlijk motiveren en lieten de deelnemers een hersenkrakende casus oplossen. Uit deze oefening en de ervaringen die de deelnemers inbrachten in de discussie bleken wetenschap en rechtspraak dicht bij elkaar te liggen.

Eddy Bauw besprak vooral de interne, meer psychologische kant van het besluitvormingsproces. Uit onderzoek blijkt onder meer dat rechters zich bij het vellen van een oordeel nogal snel laten leiden door ervaringen in eerdere zaken of door ‘aannames’. Het is dus belangrijk dat rechters er bij het vellen van een oordeel op gespitst zijn om die ‘aannames’ te herkennen. Oudere, ervaren rechters doen er in zijn ogen dan ook beter aan hun oordeel niet meteen te ventileren, maar de jongere rechters als ‘advocaat van de duivel’ eerst aan het woord te laten.

Bart Jan van Ettehoven belichtte vooral de externe kant van het motiveren, zoals het tekst- en taalgebruik in uitspraken en motiveringen. Uit recent onderzoek, waarbij zo’n duizend uitspraken van de rechtbank Utrecht werden bezien en dertig rechters werden geïnterviewd, blijkt dat motiveringen in vrijwel alle sectoren een hoge tekstcomplexiteit hebben. Dat feit, evenals de constatering dat in media-gevoelige zaken anders gemotiveerd wordt dan in ‘doorsnee-zaken’, zou wat hem betreft nader aandacht verdienen.

De Woeste aap

De eigenares van een losgebroken chimpansee vraagt hulp aan haar buurvrouw om hem te vangen. Ondanks de waarschuwing om voorzichtig te zijn, de aap had wel eens meer voor brokken gezorgd, loopt de buurvrouw bij haar hulp zeer ernstige verwondingen op. Dit voorval roept vragen op over aansprakelijkheid en de omvang van eventuele schadevergoeding aan de buurvrouw.

De opgave behelsde vier onderdelen:

1. Individueel beslissen op de twee vragen;
2. Individueel de genomen beslissing motiveren;
3. In groepen van drie gezamenlijk tot een beslissing en motivering ervan komen;
4. De beslissing uitwisselen aan een ander drietal en deze vergelijken met de eigen beslissing.

Lees in dit verband:

De waarde van meervoud. De bijdrage van meervoudig beslissen aan de kwaliteit van rechtspraak.

E. Bauw e.a., NJB 2013, afl 6, pp. 356-363.

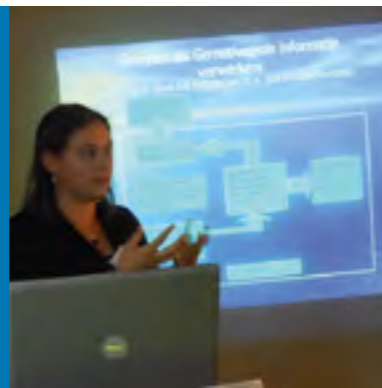
Motiveringen van de rechtbank Utrecht. Een onderzoek naar de tekstkenmerken en de publieken van rechterlijke uitspraken.

Ph. Langbroek e.a., Montaigne Instituut, 2012

Ronde 2, 29 januari 2013 Den Bosch

Heeft de meervoudige kamer altijd meerwaarde?

Sprekers:

Leny de Groot-van Leeuwen,
hoogleraar Rechtspleging aan de
Radboud Universiteit Nijmegen.

Femke ten Velden,
docent psychologie aan de Universiteit
van Amsterdam

Heeft de meervoudige kamer altijd meerwaarde?

'Nee', vinden 'de beide presentatoren. Zij drukten zij de deelnemers nog eens met hun neus op de feiten: een meervoudige kamer neemt niet altijd de juiste beslissing.

Uit onderzoek blijkt dat de 'vanzelfsprekende' meerwaarde van meervoudige beslissingen doorgaans berust op de impliciete aanname dat alle leden van het college hun kennis, informatie en interpretaties met elkaar delen. De praktijk leert anders. Lang niet altijd beschikken alle leden van de groep over dezelfde informatie uit bijvoorbeeld de dossiers – waardoor het risico ontstaat dat er een foute beslissing wordt genomen. Dat risico is helemaal groot wanneer deelnemers zich ook nog eens té snel neerleggen bij de noodzaak om als groep een unanieme beslissing uit te spreken.

Zes 'kamers' moesten, aan de hand van een dossier, een moordzaak oplossen. Twee kamers slaagden erin de juiste dader op het spoor te komen. Dat was weinig verrassend voor Femke ten Velden. 'We weten dat groepen vaak geneigd zijn om wél uitvoerig met elkaar te spreken over informatie die zij delen, en waarover zij het eens zijn, maar niet over eventuele verschilpunten.

Dat betekent dat er in grote zaken, waarbij vaak een verdeling wordt gemaakt bij het doorspitten van dossiers, scherp zou moeten worden gelet op de kennis en informatie waar iedere rechter individueel over beschikt'.

Leny de Groot-van Leeuwen ging in haar lezing in op de externe omstandigheden waaronder het proces van 'deliberate thinking' - het met elkaar zorgvuldig doornemen van de feiten - al dan niet bevorderd wordt. Van belang daarbij is de mate van consensus die men op grond van intuïtie onderling heeft. Naarmate die groter is dreigt snelheid het te winnen van zorgvuldigheid.

Wie is de dader?

De kamers moesten op grond van een dossier een moord ontrafelen en de dader veroordelen. Wie deed het Jan, Kees of Piet?

Bij uitwisseling van zowel de informatie die in alle dossiers stond als die in specifieke dossiers zat, zou men Kees moeten aanwijzen. Bij het niet volledig delen van de kennis zouden Jan en Piet de dader zijn.

Twee kamers wezen Kees aan; de andere kamers kwamen tot tegengestelde resultaten.

Uit evaluatie bleek dat van de gedeelde informatie 90% gebruikt was; van de unieke informatie 60%.

Naast interne, psychologische mechanismen wordt deze situatie wordt versterkt door een aantal externe factoren zoals tijdsdruk, vermoeidheid en machtsoverwicht.

Lees in dit verband:

Ons feilbare denken.

D. Kahneman

Amsterdam/Antwerpen, Business Contact, 2011.

Sociaalpsychologische determinanten van strafrechtelijke besluitvorming

F. ten Velden & C.W.K. de Dreu

Research Memoranda nr. 1 jrg. 8, 2012

Ronde 3, 7 februari 2013 Rotterdam

Rechtspraak als leerschool: Logos & Pathos

Sprekers:

Ton Hol,
hoogleraar Encyclopedie van het
Recht en Rechtsfilosofie aan de
Universiteit van Utrecht

Maria IJzermans,
universitair docent sectie Rechtstheo-
rie, Universiteit van Tilburg

Rechtspraak als leerschool: Logos & Pathos

In de huidige cultuur mogen rechters niet te ver af staan van hun publiek. Maar al te dicht bij de burger komen is ook geen optie. Emotionele betrokkenheid is goed, maar een emotioneel lucide rechter houdt wel zijn of haar emoties binnen de perken.

Ton Hol vergeleek de rechtspraak met klassieke tragedies, waarin dilemma's en ingewikkelde keuzen een rol spelen. In die drama's speelt de retorica, de vaardigheid van het overtuigend spreken, een wezenlijke rol. Dat geldt ook voor de rechtspraak, die volgens Hol een belangrijke voorbeeldfunctie vervult in een democratie. 'De burger kan zien hoe zorgvuldig beslissingen genomen kunnen worden. Deze procedurele rechtvaardigheid moet de rechtspraak duidelijker in de etalage zetten'.

Maria IJzermans richtte de aandacht op de rol die emoties van de rechter spelen bij het oordelen. 'Het probleem tegenwoordig is dat de burger van een rechter verwacht dat hij (of zij) empathisch vermogen heeft en zich kan inleven in de emoties van de burger. Maar van de rechter wordt ook verwacht dat hij boven eigen emoties en die van partijen staat en juist een afstandelijk beslisser is. Het lijken tegenstrijdige eisen waaraan de rechter moet voldoen.

Toch is het mogelijk. De kunst daarbij is de emotionele betrokkenheid binnen aanvaardbare grenzen te houden. Als rechters hun eigen emoties herkennen en zich realiseren welke effecten die met zich meebrengen voor hun eigen oordeel, kunnen zij met zelfcorrectie die valkuilen vermijden.' Rechters zouden hier, wat haar betreft, gestructureerd aan moeten werken.

Beheerste emotie

Analoog aan de structuur van het klassieke theater vormt de rechtspraak een ideale leerschool voor maatschappelijke besluitvorming. Via het spelen van rollen binnen een helder gedefinieerde setting bracht de Griekse tragedie de burgers een gestileerd en van de complexiteit van de werkelijkheid ontdaan, conflictverloop. Hierin werd duidelijk dat mensen van goede wil door kortzichtigheid keuzes kunnen maken die henzelf en de samenleving schaden.

De les voor de rechtspraak daaruit: bevorder bij het publiek medelijden met de actoren en het besef dat het leed ieder kan treffen die alleen vanuit je eigen standpunt denkt en handelt.

Binnen de wereld van het klassieke drama speelt de retorica als de vaardigheid van het overtuigend spreken een basale rol. Overtuigen bestaat daarin uit het gebruik van rationale en emotionele middelen: de dubbelslag van Logos enerzijds en Ethos en Pathos anderzijds. Een cognitief-emotioneel perspectief op rechterlijk beslissen geeft de emotie een juiste plaats.

Lees in dit verband:

Rechtspraak als leerschool voor de democratie

Antoine Hol, *Ars Aequi*, 2012 nr.6 pp. 487 e.v.

De rol van rechterlijke emoties bij het oordelen

Maria IJzermans, *Rechtstreeks*, 2012 nr. 3, 2012.

Ronde 4, 25 februari 2013 Utrecht

Regie-dilemma's bij verhouding rechter en partijen

Sprekers:

Rick Verschoof,
bijzonder hoogleraar rechtspraak
aan de Universiteit van Utrecht

Hans Steenberghe,
rechter bij de rechtbank
Midden-Nederland.

Regie-dilemma's bij verhouding rechter en partijen

Hoe regisseert de rechter een zitting? Realiseren ze zich wel voldoende hoe belangrijk hun gedrag en houding zijn in het contact met partijen?

De inleiders keken daarbij vooral naar de manier waarop rechters in civiele procedures de partijen benaderen en zich wel of niet opstellen als luisterende en invoelende magistraten. Het is voor partijen cruciaal dat rechters beschikken over de benodigde vaardigheden om met hen te spreken over hun emoties, belangen en behoeften. In de praktijk blijken rechters echter van nature op een puur zakelijke manier naar een geschil te kijken. Zij houden niet of nauwelijks rekening met emotionele behoeften van partijen, zeker als die niet direct verband lijken te houden met het onderhavige geschil.

'Toch moeten rechters terdege beseffen dat ook voor die aspecten voldoende ruimte moet zijn omdat het partijen het gevoel geeft dat hun zaak eerlijk behandeld is, ongeacht de uitkomst'. Rechters leveren bovendien beter maatwerk bij schikkingen of oordelen als zij hebben dóórgevraagd naar de belangen en behoeften van partijen.

Door de interactieve manier waarop Verschoof en Steenberghe dit onderwerp behandelden, werd het zelfs de meest ervaren rechters duidelijk dat zij zich niet altijd realiseren waarom zij bij het voeren van de regie van de zitting bepaalde keuzen maken. 'We zullen daar nog meer in getraind moeten worden, en onszelf er steeds opnieuw aan moeten herinneren hoe belangrijk het is om al die aspecten voor ogen te houden', aldus de algemene reactie van de deelnemers.

Een korte cursus

1. Formuleer een korte openingszin waarmee partijen in de gelegenheid gesteld worden om aan te geven wat zij van het beproeven van een schikking vinden;
2. Noem de belangrijkste reden om een voorlopig oordeel te geven;
3. Rechters: wat zou je er van vinden indien de secretaris een inbreng heeft in het te geven voorlopig oordeel en hoe dat te realiseren?
Secretarissen: wat zou je er van vinden indien de rechter de zitting even schorst voor overleg alvorens een voorlopig oordeel te geven?
4. Formuleer een zin om de overgang van de informatiefase naar de schikkingfase vloeiend en als vanzelfsprekend te doen plaatsvinden;

5. Partijen delen na een schorsing mee dat zij geen schikking hebben kunnen treffen en een vonnis wensen. Formuleer een vraag die partijen uitnodigt om de mogelijkheid van een schikking te bespreken zonder dat zij zich onder druk gezet voelen;
6. Partijen zijn op de gang gaan onderhandelen en komen terug met een schikkingresultaat dat wezenlijk afwijkt van wat naar jouw mening juridisch nog verdedigbaar zou zijn. Wat zou je doen?

Lees in dit verband:

De comparitie als contradictie.

H.M.M. Steenberghe, Tijdschrift voor de procespraktijk, 2009, nr. 6, pp.204-212.

Ronde 5, 5 maart 2013 Utrecht

Strafrechters en gerechtsbesturen: bezint eer ge begint!

Sprekers:

Rinus Otte,
hoogleraar Organisatie Rechtspraak
aan de Universiteit van Groningen

Yvo van Kuijck,
raadsheer bij het gerechtshof
in Arnhem.

Strafrechters en gerechtsbesturen: bezint eer ge begint!

Wijze lessen over oordeelsvorming voor vooral strafrechters deze keer. 'Als zij bereid zijn de hand in eigen boezem te steken, zich kwetsbaar op te stellen en elkaar in de ogen kijken, kunnen de nodige kwaliteitsslagen gemaakt worden', aldus de inleiders. De kwaliteit van hun werk kan in samenspraak met de gerechtsbesturen op belangrijke onderdelen verbeterd worden.

Vooral de formulering van gedragsregels voor de zitting biedt een concrete mogelijkheid om een kwaliteitsslag te maken. 'De wijze van behandeling van een zaak, het decorum, de orde op zitting, de manier waarop de kaders van het proces worden uitgelegd, de weergave van het dossier – het zijn allemaal onderwerpen die vooraf doordacht besproken moeten worden, door de rechters onderling én in samenspraak met de besturen.

Het zal het rechterswerk zelf substantiële verbeteringen brengen en ook meer waardering van de buitenwereld opleveren, aldus Otte. Veel rechters menen, ten onrechte, dat zij naar eigen inzicht kunnen invullen hoe zij een zitting voorzitten. 'Het rechterlijk gezag hangt niet af van de persoon alleen. We spreken niet namens onszelf recht, maar namens het gerecht en in bredere zin namens de Rechtspraak.'

Yvo van Kuijck wees in dat kader op de manier waarop getuigenverhoren verlopen in strafzaken. 'Er moet, bij het horen van getuigen, één duidelijk beeld van ervaring en kwaliteit naar buiten komen. Voor het gezag en de uitstraling van het rechterlijk college als eenheid kan de voorzitter die rol het beste vervullen, natuurlijk wel met de mogelijkheid voor de bijzitters om vragen te stellen. Deze ambachtelijke vaardigheid van het horen van getuigen zou nog veel meer aandacht moeten krijgen, ook in de opleiding'.

De stellingen van de inleiders, gelardeerd met filmbeelden uit het Wilders-proces, leverden soms felle discussies op. Eens of oneens met de besproken onderwerpen, de middag leverde veel 'food for thought'.

Vijf tuinlessen & vier producten

Organisatie en inhoud van het strafproces zijn van elkaar losgeraakt. De gerechtsbestuurder bepaalt meer dan voorheen de vormgeving van het strafproces en daarmee deels ook de kwaliteit. Dat kan en moet anders, leert de Proeftuin.

Vijf lessen:

1. De rechter dient een centrale en actieve rol te spelen;
2. Hou de contradictoire processtructuur scherp in de gaten;
3. Zorg dat de belangen van de verdediging optimaal uit de verf kunnen komen;
4. Realiseer een evenwichtige benutting van de zittingscapaciteit;
5. Deformaliseer waar mogelijk de gang van zaken.

Vier producten als smaakmakers:

- De ruimte die de rechter ter zitting neemt en het daarvan afgeleide rechterlijke prestige hangt af van de persoon van de rechter.
- Professionele autonomie berust in sterke mate op routinisering en protocollering.
- De dominante notie van professionele autonomie is romantisch en personalistisch en berust op een beperkte notie van ambachtelijkheid.
- Veel getuigen voegen op grond van de bestaande jurisprudentie weinig toe aan de formele en materiële vragen naar waarheidsvinding, maar worden ogenschijnlijk toegewezen voor de procedurele vrede ter zitting.

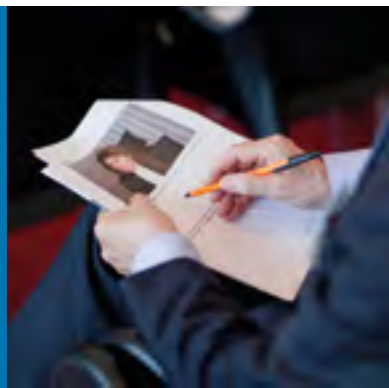
Lees in dit verband:

De Proeftuin: organiseren en verantwoorden door de strafrechter Rick Robroek, Rechtstreeks 2012, nr.2.

Ronde 6, 25 maart 2013 Den Haag

Hoe actief mogen rechters op zoek gaan naar de waarheid?

Sprekers:

Fred Hammerstein,
hoogleraar Geschilbeslechting op de
CPO-Wisselleerstoel aan de Radboud
Universiteit Nijmegen

Ruth de Bock,
vice-president van het gerechtshof in
Amsterdam

Hoe actief mogen rechters op zoek gaan naar de waarheid?

De transformatie van een lijdelijke naar een meer actieve rechter in civiele procedures stelt de beroepsgroep nog voor fundamentele vragen en dilemma's.

'In civiele procedures is de rechter in zoverre lijdelijk dat partijen in beginsel zorgen voor het aandragen van de feiten op grond waarvan de werkelijkheid door de rechter zo goed mogelijk moet worden vastgesteld. Tegenwoordig moeten rechters een meer actieve rol spelen bij het zoeken naar de waarheid om daarmee een zo eerlijk en rechtvaardig mogelijk oordeel te kunnen vellen. De precieze invulling van die rol is nog niet helder en levert discussiepunten en vragen op', aldus de inleiders. Wat doe je bijvoorbeeld als rechter als je ziet dat een voor de hand liggend verweer niet wordt gevoerd? Waar liggen de grenzen als blijkt dat een vordering niet helemaal compleet is onderbouwd? In hoeverre mag een rechter zelf onderzoek doen naar feiten zonder ook zelf mee te procederen?

Het is slechts een kleine greep uit de vele vragen die de actievere rechter van nu zich zal moeten stellen. 'Ook zonder tot concrete oplossingen te komen, is het zinvol en verrijkend om elkaars standpunten over deze vragen te horen. Praten over de kwaliteit van de rechtspraak, het niveau waarop we willen werken en de waarborgen die we in stand willen houden – het kan niet genoeg gebeuren'.

Veel aandacht werd op deze zesde dag besteed aan het wel of niet horen van getuigen. De praktijk wijkt nogal af van de plicht – vanuit kwaliteitsoogpunt bezien – om de hulp van getuigen in te roepen, en dat is soms zeer onrechtvaardig. Hoewel harde cijfers over het wel of niet horen van getuigen niet voorhanden zijn, kwam uit de zaal wel de suggestie om advocaten meer dan nu gebruikelijk is te vragen om schriftelijke getuigenverklaringen. Dit bespaart rechters veel tijd maar kan hun wel belangrijke informatie leveren.

De lijdelijkheid voorbij

"De verantwoordelijkheid van de rechter voor de waarheidsvinding brengt de morele plicht mee om dat onderzoek zo goed mogelijk in te richten en uit te voeren en aldus de waarheid zo dicht mogelijk te benaderen."

(M. Loth, NVJ 2012)

Natuurlijk, de partijen zijn de eigenaren van de procedure, maar aan dat recht wordt sinds 2002 ook wettelijk een plicht verbonden: de voor de beslissing van belang zijn de feiten volledig en naar waarheid aan te voeren (aldus art. 21 Rv). En het niet betwist zijn van gestelde feiten levert geen strategisch interessant rookgordijn, want aannemen dat deze vaststaan, mag slechts als beide partijen het daarover werkelijk eens zijn.

"De regel dat de rechter een niet betwist feit als vaststaand moet aannemen, mag slechts worden toegepast wanneer beide partijen het over dat feit eens zijn. De rechter moet zo nodig nagaan of dit het geval is."

(De Bock, 2011, Stelling 18)

"Ten dienste van de waarheidsvinding in het geschil van partijen kan de rechter ambtshalve rechtsgronden aanvullen die een feitelijk element bevatten, mist een partij op het feitelijke element een beroep heeft gedaan."

(De Groot, NVJ 2012)

Lees in dit verband:

Tussen waarheid en onzekerheid: over het vaststellen van feiten in de civiele procedure

R. de Bock, Deventer, Kluwer, 2011

Waarheid en waarheidsvinding in het recht

Preadviezen NVJ, 2012.

**“Een goed magistraat is
interactief, dynamisch
en gedifferentieerd”**

Interview met Frank Flerackers

“Een goed magistraat is interactief, dynamisch en gedifferentieerd”

Interactief samenspel met alle actoren in het proces. Goed inzicht in de ‘affectoren’ van die deelnemers – lees: hun emoties en belangen – en vervolgens dynamisch, gedifferentieerd denken bij het vinden van een oplossing. Dát zijn, volgens de Belgische rechtsfilosoof Frank Flerackers, hoogleraar aan de Universiteit van Leuven en Tilburg, bij uitstek de eigenschappen die een goed magistraat hoort te hebben. Selectie, opleiding en permanente educatie zouden tot dit ‘rechtsdenken’ moeten bijdragen. Een ‘Zesdaagse’, zoals SSR die de afgelopen maanden organiseerde, vindt hij daarvoor een uitgelezen kans, ‘zeker en vast’ als zo’n nieuwe editie volgend jaar samen met het Instituut voor Gerechtelijke Opleiding (IGO) in België wordt georganiseerd.

Passie

Flerackers is een bevlogen man. Zijn denkbeelden over magistraten, hun manier van denken en hun oordeelsvermogen noemt hij geen ‘wetenschappelijke topic’, maar een passie die iedere rechter volgens hem zou moeten herkennen. Helaas ziet hij dat nog te weinig, zowel in België als in Nederland. De universitaire studies leveren in zijn ogen slechts ‘boekhoudjuristen’ op – een enkeling met een natuurlijke gave tot rechtsdenken daargelaten.

Rechtskennis lijkt voor veel juristen het enige ‘instrument’ te zijn, maar dat acht hij niet voldoende. Juist voor magistraten is het cruciaal om zich niet te beperken tot ‘zolderkameranalyses’ maar zich over te geven aan ‘paradox-denken’. Een magistraat moet de capaciteit hebben om recht en werkelijkheid aan elkaar te koppelen. Er wordt nog veel te veel gekeken naar vergelijkbare gevallen zonder te letten op juist de verschilpunten. Rechters zouden meer het accent moeten leggen op die differentiatie, ze zouden meer ‘beyond the box’ moeten denken, zoeken naar alle relevante affectoren die een rol spelen in het geschil en daarover argumenteren met alle deelnemers aan het proces. Dan worden zij vindingrijker.

Zij worden dan, bij wijze van spreken, als vanzelf gedreven naar een passende oplossing: een oordeel dat meer zal zijn toegespitst op wat de partijen willen, maar ook op wat de dynamische, complexe samenleving wil, een oplossing, dus, met oog voor beweging en werkelijkheid’, aldus Flerackers.

Scholing

De ‘strijd’ om het curriculum op universiteiten zodanig aan te passen dat er meer ‘rechtsdenken’ wordt geleerd dan feitenkennis is, volgens Flerackers, met de komst van de bachelor- en masteropleiding voor de komende tijd verloren. Maar bij de opleiding tot magistraat en de permanente educatie daarna kan dat hersteld worden. ‘Verdiepende collegetours, zoals deze Zesdaagse, leren en confronteren de deelnemers met een manier van werken zoals die zou moeten zijn. De combinatie wetenschap-praktijk blijkt een vruchtbare keuze. Die sluit aan bij de kracht van een interdisciplinaire benadering van de rechtspraak en draagt daarmee bij aan de ontwikkeling van rechtsdenken. waardevol zijn.

Slotdag, 27 mei 2013 Utrecht

Zesdaagse brengt wetenschap en rechtspraak bij elkaar

Maria IJzermans,
universitair docent faculteit rechten
Universiteit van Tilburg

Ingeborg Wery-Lijnzaad,
vrijgevestigd GZ-psycholoog

Paola Bernini,
strafrechter bij de rechtbank Midden
Nederland

Zesdaagse brengt wetenschap en rechtspraak bij elkaar

Drie gastsprekers zetten op de slotdag de deelnemers in vuur en vlam met hun betoog over 'rechterlijke emoties' en 'boekhoudjuristen' die door de universiteiten worden afgeleverd.

Maria IJzermans en Ingeborg Wery-Lijnzaad openden de middag met een video-presentatie die de aanwezigen uitlokte tot discussie. Op het scherm werd een afdoening van een zaak van huiselijk geweld gepresenteerd. Daarin werd door de vrouw, het slachtoffer van fors geweld van de kant van haar ex-echtgenoot, een emotionele slachtofferverklaring voorgelezen. In samenwerking met SSR was een aantal rechters gevraagd die afdoening te bekijken en dan zelf de zitting voort te zetten na die verklaring gehoord te hebben. Hun reactie was op video vastgelegd en zo konden de deelnemers een aantal verschillende reacties zien. Aan hen werd gevraagd om aan te geven hoe de rechters met die emotie omgingen en die ook toonden.

De ene rechter is de andere niet, en emoties kunnen vele kanten op, zo bleek. 'Het blijft een kunst om emotionele betrokkenheid binnen aanvaardbare grenzen te houden'.

Uitermate enthousiast over de formule van de Zesdaagse toonde zich de Belgische rechtsfilosoof Frank Flerackers. Hij wees in een gloedvol betoog op het belang van 'interactieve magistraten die vanuit een gave of ontwikkeling tot een bepaalde vorm van 'rechtsdenken' komen. Daarvoor is het volgens hem nodig om niet teveel te kijken naar overeenkomsten door gelijk ogende zaken met elkaar te vergelijken, maar vooral naar de verschillen tussen die casussen... – en dit zowel in het eigen brein als ook in de interactie met collega rechters en partijen te doen. 'Op de universiteiten leren ze je dat niet, helaas. Die leveren slechts boekhoudjuristen', aldus Flerackers.

De gele toga

Hoewel alle wetenschappelijke koppels van de Zesdaagse volgens de jury, die werd voorgezeten door de Amsterdamse rechter Harm Brouwer, uitzonderlijk goed presteerden, won het koppel Eddy Bauw en Bart Jan van Ettekoven de 'gele toga', de prijs voor de beste combinatie van kennisoverdracht en daaraan gekoppelde training. De trofee – een beeldje van een rechter in gele toga, gemaakt door kunstenaar Betsy Grooters – werd uitgereikt door Rosa Jansen, rector van SSR, aan een van de twee winnaars, Bart Jan van Ettekoven. Hij reageerde verrast en verheugd.

“Ik had al een tijdje naar het fraaie beeldje zitten kijken en bedacht dat het veel leuker zou zijn voor de winnaar zo’n beeldje als prijs te winnen dan een fles wijn o.i.d. Ik was dan ook niet alleen verbaasd met het uitverkiezen van Eddy en mijzelf als winnaar van de zesdaagse, maar ook gelukkig met het originele kunstzinnige kado. Dank voor het lef een zesdaagse te organiseren, voor de uitvoering en voor de ondersteuning. Het was echt leuk om de dag aan de UvA te organiseren. Eddy en ik hebben er ook veel plezier aan beleefd. Laten we hopen dat het heeft bijgedragen aan (meer) judgecraft.”

Bart Jan van Ettekoven

Reacties deelnemers

Willem Visser is stafjurist bij de rechtbank Midden-Nederland. Hij woonde alle bijeenkomsten bij van de Zesdaagse en dat zou, volgens hem, iedere rechter en stafjurist volgend jaar ook moeten doen.

Marie-Louise van Emden-Geenen, oud president van de rechtbank in Arnhem en nu rechter-plaatsvervanger bij de rechtbank Gelderland, heeft genoten van de interactieve bijeenkomsten.

Kim van der Kraats, kantonrechter bij de rechtbank Midden-Nederland, zou bij alle gerechten een lans willen breken voor bijeenkomsten als de Zesdaagse. In haar ogen wordt er bij de permanente opleiding van rechters nog teveel gefocust op kennis en actualiteitencursussen, terwijl juist het zoeken en vinden van verdieping in het vak de kwaliteit beïnvloedt.

“Bij meervoudige beslissingen moet je een advocaat van de duivel hebben.”

‘Ik heb vijf van de collegetours en de Zevende Dag kunnen bijwonen. Niet alleen de besproken thema’s waren interessant en diep zinnig, vooral het feit dat we heel actief steeds konden werken met de aangedragen onderwerpen. Als je in kwaliteit gelooft, zijn dit soort verdiepingen hard nodig voor het werk van iedere rechter. Ook, en misschien wel vooral, voor de meer ervaren rechters en raadsheren. Het opent weer opnieuw de ogen en geeft een zeker bewustzijn en besef dat er bij rechterlijke beslissingen soms meer mogelijkheden zijn dan je zelf denkt. En in welke valkuilen je vooral niet moet trappen. We hebben het allemaal druk, maar tijdsgebrek mag wat mij betreft nooit ten koste gaan van investeren in kwaliteit. Ik heb weer enorm veel geleerd op een heel plezierige manier.’

“Gerechten zouden dit veel meer onder de aandacht moeten brengen.”

‘In mijn dagelijks werk heb ik weinig tijd om me goed in te lezen in wetenschappelijke stukken. Omdat het toch heel belangrijk is om ook op dat gebied bij te blijven, ben ik deze collegetour gaan volgen. De behandelde onderwerpen hebben me een wezenlijke verdieping gegeven van mijn vak. Zoals de bijeenkomst over de meerwaarde van meervoudige beslissingen. Daar werd nog eens goed uitgelegd welke risico’s je loopt als je geen advocaat van de duivel hebt in een meervoudige kamer. Dat soort informatie is cruciaal voor ons werk en ik heb dit dus ook meteen met mijn collega’s doorgesproken. Ook het verhaal van professor Fleerackers op de Zevende Dag bevestigde nog eens dat je in een casus niet moet kijken naar de overeenkomsten, maar vooral naar de verschillen. Praktische informatie uit wetenschappelijke hoek. Precies wat we nodig hebben.’

“Juist deze verdieping is nodig als je in kwaliteit gelooft.”

‘De Zesdaagse was heel vernieuwend. Juist door de verschillende onderwerpen die besproken werden, leer je op een andere manier naar je werk kijken: op metaniveau met praktische relevantie. Dat is heel erg eigen voor het beroep en SSR vervult daarbij een unieke functie. In het dagelijkse leven als rechter mis ik belangrijke gesprekken over oordeelsvorming. Er wordt ons ook niet echt de tijd gegund om die verdieping te krijgen. De werkdruk lijkt te groot. Toch denk ik dat veel meer gerechten de mogelijkheid zouden moeten bieden om dit soort bijeenkomsten bij te wonen.’

SSR: Goed opgeleid voor een rechtvaardige samenleving.

